

РОЗДІЛ 3. СУЧАСНИЙ СТАН НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОГРАФІЇ

3.1. Поняття «україніка», «українська книга» та «Український бібліографічний репертуар».

Глобальні зміни в політиці й економіці Української держави, які відбулися після розпаду СРСР, зумовили безліч проблем, у тому числі й проблему створення нової національної інформаційно-бібліографічної системи, на основі нових сучасних технологій. Провідне місце у формуванні цієї системи посіла національна бібліографія [22, с. 211-221]. Гостріше стало питання відокремлення та уточнення таких понять, як україніка, українська книга та Український бібліографічний репертуар. Розглянемо детальніше, що мається на увазі під даними поняттями.

Отже, перші концептуальні основи україніки були затверджені І. Кривецьким і базувалися на етнографічному, географічному та державному розумінні цього поняття. Крім того, поняття включало всі твори друку українською мовою, без огляду на зміст та території, твори авторів-українців, переклади з української мови авторів-українців, літературу, присвячену Україні, а також про події на території України [63, с. 80-92].

Через глобальність завдання відокремлення фонду україніки він спочатку планувався як бібліографічна робота та окремий розділ у систематичному каталозі. Але поєднання культурологічного та бібліографічного принципу, яке запропонував І. Кривецький, викликало дискусію серед теоретиків та практиків створення бібліографії та реальних каталогів [35].

Питання про загальну концепцію україніки було порушене на Першому конгресі Міжнародної асоціації україністів у вересні 1990 року. Археологічна комісія, а згодом і Інститут української археографії (нині Інститут Української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України – ІУА) взяли безпосередню участь у напрацюванні концепції архівної і рукописної україніки. Проект був доопрацьований редколегією, до складу якої увійшли В. Ульяновський (ІУА), Л. Дубровіна (ЦНБ), К. Новохатський (Головархів України), проект також був обговорений і затверджений на спільному засіданні дирекції ІУА та Інституту сходознавства НАН України [21; 36; 35].

Учасники конгресу відмовилися від вузького бібліографічного розуміння поняття «україніка» як суто зарубіжних видань про Україну [21; 36]. Поняття «україніка» за змістом відбивало сукупне поняття фонду різних за засобами відтворення ретроспективних бібліотечних джерел, що складають документальні ресурси національної пам'яті (рукописних, друкованих, образотворчих тощо) [89, с. 30-31]. Йдеться про загальний підхід, згідно з яким враховуються документи, створені в Україні, в інших державах – про неї, а також документи, створені українцями, які безпосередньо не працювали в царині української культури або науки, але які зробили значний внесок у світову культуру. Це є найзагальнішим принципом [36]. Як зазначає Є. Сипко, «україніка» остаточно виходить за межі поняття екстеріоріки, видань українською мовою і взагалі за межі бібліографії і охоплює всю бібліотечну, архівну та музейну документальну спадщину України [89, с. 30-31].

У поняття «україніка» ряд учених пропонує вкладати не тільки бібліографічну інформацію, тобто інформацію вторинного рівня, а й створення зведеного фонду копій архівних історичних матеріалів – нагромадження масивів первинної інформації і накопичення масиву вторинної [89, с. 30-31]. Україніка повинна концентрувати в собі масив первинної інформації (це оригінали документів чи їхні копії), а також масив вторинної інформації (тобто систему картотек, каталогів, реєстрів, путівників, довідників, власне археографічну чи бібліографічну інформацію) [21; 36].

П. Стебницький підходив до визначення поняття «україніка» ширше, ніж бібліографічна наука того часу, відмовившись від суто бібліографічного трактування. Основним завданням відділу, за концепцією П. Стебницького, було зібрати весь літературний матеріал, що в будь-якій мірі стосується України та українського народу. На його думку, Всенародна бібліотека України має збирати не тільки те, що писали про український народ інші, а й те, що він сам висловив про себе і від себе в тих чи інших літературних формах. Отже, фонд відділу україніки розглядався П. Стебницьким як найповніше зібрання літератури з українознавства, книжкова база широких наукових досліджень [35].

І саме таким чином творці концепції україніки відмовилися від вузького бібліографічного розуміння поняття «україніка», яке включало суто зарубіжні видання про Україну. Мова йшла про загальний підхід розуміння цього поняття, згідно з яким до україніки враховуються документи,

створені в Україні, в інших країнах про неї, а також документи, створені українцями, які безпосередньо не працювали в межах України, але зробили значний внесок у культуру світу. Україніка визначалася за комплексними ознаками мови, змісту, території й авторства. Саме на такій основі будується сучасна концепція україніки, що відбивається у програмі «Архівна та рукописна україніка» [61] – програмі з виявлення, обліку, опису архівних документів і рукописних книг та створення національного банку інформації по документальних джерелах з історії України [73].

Підхід Інституту української книги НБУВ ґрунтується на тому, що україніка повинна концентрувати в собі масив первинної інформації, до якого відносяться оригінали документів чи їх копій, у тому числі фонд копій матеріалів, які зберігаються за кордоном, а також масив вторинної інформації, який включає систему карток, каталогів, реєстрів, путівників, довідників, власне археографічну чи бібліографічну інформацію. Україніка поділяється на рукописну та друковану в найширшому історико-культурологічному розумінні поняття національної української книги, що виходить за межі поняття суто бібліографічного. Це позначення надає широких можливостей вивченню загального та окремого в історико-культурологічному розвитку українського народу, всебічного висвітлення особливостей його розвитку через книжкову спадщину [35].

Розглянемо, що мається на увазі під поняттями рукописна україніка та друкована україніка.

Отже, поняття рукописна україніка передбачає рівень масиву первинної інформації – рукописний фонд, включаючи фонд копій матеріалів, які зберігаються за кордоном, – і рівень масиву вторинної інформації, власне археографічної [76, с. 186-195]. «Кодикографічна україніка» є засобом обліку, опису і введення до наукового та суспільного обігу через кодикографічний опис рукописно-книжної україніки. Поняття «рукописна книга» як об'єкт кодикографування розглянуто в працях Л. Дубровіної [96, с. 2-6].

У сучасному бібліографознавстві і книгознавстві рукописну книгу розглядають як компонент книжної культури і визначають як частину єдиного бібліографічного репертуару національної книги і національної бібліографії України. Це являє собою загальне твердження. Але коли мова йде про створення репертуару рукописної книги, одразу виникає ціла низка специфічних питань про принципи його будови; про те, чи можливо формально чітко визначити рукописну книжність поняттям «репертуар рукописної книги», а тим більш знайти тверде підґрунтя для визначення поняття «національна рукописна українська книга» стосовно періоду середньовічної доби і насамперед – до часів Відродження та Просвітництва [96, с. 2-6].

Таким чином, ми бачимо, що поняття української рукописної книги трактується у вузькому і широкому розумінні. В вузькому розумінні, українською рукописною книгою вважається кодекс, написаний староукраїнською літературною мовою чи церковнослов'янською мовою української редакції. Але в широкому розумінні українська рукописна книга може мати всеохоплююче значення як рукописна книга, що була в обігу в Україні, створювалася українцями, була присвячена Україні. Усі рукописні твори, територіально і тематично пов'язані з Україною, те ж є найважливішим об'єктом української бібліографії [82, с. 21-23].

Поняття друкована україніка охоплює рівень масиву первинної інформації – документальний фонд національного друку, у тому числі фонд копій оригіналів документів, що зберігаються за кордоном, – і рівень масиву вторинної інформації, власне бібліографічної [76, с. 186-195]. Поняття «друкована україніка» охоплює насамперед, сукупність фонду творів друку; бібліографічна україніка є засобом її обліку, опису та введення до наукового і суспільного обігу через бібліографічний опис. До джерел друку відносяться вся сукупність об'єктів друку та частина неопублікованої продукції, що оформлена за принципами друкованого видання – офіційні звіти, дисертації, депоновані рукописи та інші матеріали, що традиційно є об'єктами бібліографії і констатуються як такі в останніх бібліографічних державних стандартах [50, с. 17-25]. Принципи друкованої україніки складаються з чотирьох позицій:

- 1) твори друку українською мовою, незалежно від місця видання;
- 2) твори друку всіма мовами, видані на території сучасної України;
- 3) твори друку про український народ, видані в усьому світі всіма мовами;
- 4) твори друку, авторами яких є українці, українські установи, заклади, організації та об'єднання, видані в усьому світі всіма мовами, незалежно від їх змісту [82, с. 21-23].

Основні положення про принципи створення репертуару української рукописної і друкованої книги були сформульовані в концепції «Архівної та рукописної україніки» і «Друкованої україніки» [82, с. 21-23].

Згідно з Програмою «Архівна та рукописна україніка», що була розроблена на початку 1991 р. науково-інформаційним відділом Інституту української археографії АН України за

допомогою відділу рукописів Центральної наукової бібліотеки ім. В. І. Вернадського АН України, до україніки було віднесено:

- матеріали, що безпосередньо стосуються усіх сторін життя людності України в минулому, зафіксовані різними системами письма, різними мовами і на різних матеріальних носіях;
- матеріали побічно пов'язані або якимось чином дотичні до України та її історії;
- матеріали, які не стосуються історії України, але виникли чи побутували (або побутують) на її території;
- матеріали про діячів України чи про певні періоди діяльності на українських землях діячів інших етнічних груп, земель та держав;
- матеріали з української тематики, що виникли і побутували поза межами України;
- відомості про архівні документи та рукописні книги зі сховищ, колекцій, зібрань України і поза її межами [73].

Щодо конкретних завдань, то було визнане за доцільне виділення декількох напрямів діяльності:

- 1) виявлення та облік архівної і рукописної україніки в світі;
- 2) створення національного комп'ютерного банку даних «Архівна Україніка»;
- 3) створення національної зведеної комп'ютерної бази даних «Українська рукописна книга»;
- 4) створення та поповнення національного депозитарію України копіями документів, що перебувають поза її межами;
- 5) видання довідників, каталогів, покажчиків україніки у вигляді монументальних і спеціальних серій;
- 6) відродження в Україні польової археографії з метою систематичного збирання та обліку державних, корпоративних та приватних зібрань;
- 7) реєстрація архівів, колекцій та збірок документів, які були втрачені, загинули чи невіднайдені, а також складання зведеного реєстру «Втрачена Україніка» [86, с. 16-21; 73].

Отже, програма констатувала необхідність послідовного створення системи другого науково-інформаційного документального рівня. У програмі також ставилося питання про загальне обстеження та описання архівних і рукописних документів в бібліотеках, архівах, музеях України та поза її межами. Документ задекларував постановку проблеми, але разом з тим закладав серйозні підвалини для осмислення і подальшого розвитку концепції україніки [35].

За матеріалами програми було розроблено декілька проектів, такі як: «Книжкова та рукописна спадщина України: створення бібліографічного реєстру та системи збереження і загальнодоступності», «Архівна та рукописна україніка: національна зведена система документальної інформації» та «Реєстр української рукописної книги». Останні два проекти мають безпосереднє відношення до Програми виявлення, обліку, наукового опису архівних документів і рукописних книг та створення національного банку інформації по документальних джерелах з історії України [35].

Інститут української книги та Інститут рукописів НБУВ висунули пропозицію щодо розвитку проблем україніки шляхом інтеграції в єдиному масиві – реєстрі «Українська книга з найдавніших часів до наших днів». Розробка проблеми Україніки здійснюється одночасно в бібліографії, кодикографії, археографії. В науково-методичному плані бібліографічний досвід опису документа та його уніфікації і стандартизації, незважаючи на суттєві відмінності камеральної археографії та бібліографії як окремих галузей, що складають документальний опис джерел і відрізняються об'єктом дослідження, відіграв важливу роль у формуванні деяких споріднених понять і сфер дії в камеральній археографії [35].

Увесь сукупний національний друкований фонд друкованих, архівних та рукописних джерел за змістовими принципами, висловленими в Програмі «Архівна та рукописна україніка», а також в концепції Інституту української книги НБУВ розглядається як «Національний документальний фонд україніки», що містить друковану, рукописну та архівну україніку. Правомірність такого підходу підтверджується досвідом деяких зарубіжних країн (зокрема Іспанії та Австралії), які поєднали в своєму законодавстві бібліотечні архівні, бібліографічні та археографічні ресурси як національне надбання у межах єдиного законодавчого акту [50, с. 17-25].

Програма констатувала, що практична реалізація репертуару української рукописної книги на методичних засадах бібліографії практично неможлива. Для розв'язання цієї проблеми потрібен свій науково-методичний інструментарій, якій поєднує в собі археографічні та бібліографічні методики [35].

Архівна україніка охоплює весь різновид сукупності документів і матеріалів, що зберігаються в архівах та установах архівного типу і не є рукописною книгою або відтвореними друком. Вони репрезентовані не лише текстовими, а й графічними та аудіовізуальними матеріалами, а також такими, що графічним засобом або текстом відтворені на камені, шовку, пергаменті чи папері та інших носіях, в тому числі і комп'ютерні файли, і можуть бути віднесені до писемно-рукописного типу відтворення інформації. Археографічна україніка, на відміну від бібліографічної та кодикографічної, складається з двох частин. Перша – це едиційна україніка, тобто така, що створює фонд публікацій умовного «Українського архіву» і входить до бібліографічної україніки як специфічна складова у вигляді відтворених друком матеріалів. Друга – камерально-археографічна україніка, яка представляє собою засіб обліку, описання та введення архівних джерел через археографічний опис до наукового та культурного обігу. Після публікацій результати камерального описання, що є довідниками вторинного документного рівня, становить бібліографічний реєстр архівної україніки [82, с. 21-23].

Таким чином, розглянувши поняття «україніка», складові частини фонду україніки, визначивши, які документи входять до україніки, ми розглянемо поняття «українська книга» і «Український бібліографічний репертуар», які є не менш спірними і стосовно яких дискусії у колах науковців-бібліографознавців мають місце й до нинішнього часу.

Дискусії стосовно поняття «українська книга» зародилися ще у середині 20-х років, які були бурхливим періодом національного відродження в історії України. У ті роки з'явилася велика кількість вільно використовуваних термінів стосовно визначення національної ознаки української книги – «національна книга», «репертуар української книги», «національна бібліографія», «бібліографічна україніка», «державний друк». Це спричинило дискусії про зміст даних термінів та спроби їхнього розмежування, які й досі тривають у колі бібліографів [67, с. 8-9].

Перші книгознавці, котрі ґрунтовно вивчали українську книгу, встановлюючи межі національної приналежності книги, брали за основу мовну ознаку. Цю ж ознаку визнає провідною і більшість сучасних дослідників [86, с. 16-21].

На нараді бібліографів, яка відбулася 21-22 грудня 1945 р., Ю. Меженко визначив «українську книгу» за формальною ознакою. На його думку це повинна бути книга українською мовою, і це не смислова, а формальна ознака. Ф. Максименко відстоював інший принцип – змістовий. Якщо, для прикладу, вважав він, другий том «Галицько-руської бібліографії» І. Левицького оформлений, як чисто російське видання, то лише на цій підставі аж ніяк не можна зараховувати його до російської бібліографії. Такої ж думки у визначенні української книги дотримувався Д. Дорошенко. Він вважав, що «назвою «українська література» треба означати не тільки все, що друкується українською мовою, але також усе, що хоч видається російською, польською та іншими мовами, але належить авторам-українцям і являється витвором українського духу» [59, с. 459-474].

Мова дійсно є найважливішим критерієм. Вона репрезентує національне не за своєю формальною сутністю, а насамперед багатомовним духовним досвідом народу, бо є найважливішим чинником його життя. Проте мовний критерій не можна абсолютизувати [35].

Перші практичні питання визначення конкретної книжкової продукції, а відповідно й реальні засади виокремлення власне української книжки згідно з теоретичними питаннями, виникли під час спроби визначення фонду як такого: за якими критеріями можна визначити авторів-українців; як виокремити видання установ на території України, що стосуються України без огляду на мову та зміст, враховуючи наявність інших національних культур в Україні [35].

С. Іваницький-Василенко з сумнівом ставився до можливостей розробки твердих критеріїв щодо виокремлення автора-українця, а також повною мірою використовувати масштабний підхід до видань українських установ та видань українською мовою. Вчений вперше розділив культурологічний та бібліографічний підходи при оцінці української книги й на культурологічному рівні, висвітлив зв'язок української книги з національною духовною культурою українського народу та виокремив функції фонду україніки, бібліографії українознавчої літератури та державного бібліографічного репертуару української книги [35].

Виходячи з потреб національної бібліографи, зрозумілим є акцент на необхідності творчого пошуку логічних, конструктивних пропозицій, спрямованих на найоб'єктивніше, реалістичне визначення поняття національна книга з огляду на всі особливості історичного розвитку українського народу. Інакше неможливо уявити в усій повноті дійсного змісту української культури [86, с. 16-21]. Саме в разі такого підходу визначення меж національної приналежності української книги спирається на певну сукупність ознак, серед яких – мовна, територіальна, авторська, змістовна, хронологічна. Причому жодна з них не може бути абсолютизованою [76, с. 186-195; 36].

Отже, в контексті масштабного національно-культурологічного підходу до створення моделі НБ поняття українська книга має всеохоплююче значення і вбирає в себе рукописні твори з Х до ХХ ст. та твори друку з XVI до ХХ ст. включно, припускаючи кілька рівнів:

– щодо рукописних творів, відповідно до визначення проекту «Рукописна україніка». Поняття української рукописної книги сучасні дослідники трактують у вузькому та широкому розумінні. У вузькому розумінні українська рукописна книга – це кодекс, написаний староукраїнською літературною мовою чи церковнослов'янською мовою української редакції. Але в широкому розумінні українська рукописна книга може мати всеохоплююче значення як рукописна книга, що була в обігу в Україні, створювалася українцями, була присвячена Україні. Реєстр українських рукописних книг з практично-організаційної точки зору має декілька етапів. Перший етап передбачає попередній перелік усіх рукописних книг, котрі сьогодні зберігаються в Україні, незалежно від часу, мови, змісту, походження. На цьому етапі необхідно врахування всієї рукописної спадщини, що потрапила в Україну і мала вплив на формування українського суспільства різних часів, його освіти та культури. Другий етап передбачає мовну та хронологічну класифікацію рукописних книг. Хронологічна класифікація повинна враховувати різні етапи становлення українського народу. На третьому етапі важливо виділити масив книг, котрі мають безпосереднє відношення до України за такими принципами: 1) книги написані українською мовою; 2) книги, написані церковнослов'янською мовою, але мають графічні ознаки або ознаки правопису, що свідчать про належність автора до українців; 3) книги іншими мовами, що були створені українцями; 4) книги іншими мовами, які були створені на території України або були завезені в Україну, про що свідчать записи та приписки на полях рукописів; 5) книги, оздоблення чи технологія виготовлення яких може характеризувати їх українське походження; 6) книги, що за кодикологічними та мовними ознаками рівноцінно можуть бути віднесені як до української, так і до іншої рукописної традиції, котра існувала на території розселення українців і у складі інших держав, наприклад, білоруської, литовської тощо [59, с. 459-474].

– щодо друків творів: 1) видані українською мовою незалежно від місця видання; 2) видані всіма мовами на території сучасної України; 3) про Україну та її народ, видані в усьому світі всіма мовами; 4) авторами яких є українці, українські установи, заклади, організації та об'єднання, видані в усьому світі всіма мовами, незалежно від їх змісту [59, с. 459-474; 76, с. 186-195; 86, с. 16-21].

Таким чином, поняття «українська книга» охоплює весь спектр рукописних книг та друків XV-XVIII ст., а також видань нової і новітньої української літератури за принципами мови, території, етнічної приналежності та приналежності до історії й культури України. Стосовно друків творів – це твори друку: видані українською мовою, незалежно від місця видання; всіма мовами, видані на території сучасної України; про Україну й український народ (авторами яких є українці).

Проблема топографічного відокремлення фонду україніки в його теоретичній повноті, з урахуванням комплексу принципів відбору – мовного, етнографічного, територіального, державно-політичного, походження, світового впливу (переклади) тощо та залучення до фонду рукописних книг, архівів, стародруків, картографічного та музичного матеріалу не отримала остаточного вирішення і сконцентрувалася на створенні Українського бібліографічного репертуару (далі – УБР) [35].

Завдання бібліографічної роботи в галузі УБР стало головним для бібліографів ще у 20-ті роки ХХ ст. в Україні. Вперше питання про створення всеохоплюючого УБР було висунуто в 1919 р. Українським бібліографічним інститутом Головної книжкової палати як основне в галузі бібліографічної діяльності в Україні. Ці розробки мали велике значення для розвитку українського бібліографознавства, яке протягом десятиліть вирішувало складні завдання, пов'язані з поняттями нація та держава, створенням різних концепцій україніки, національної та ретроспективної державної бібліографії [35].

В 20-ті роки українські бібліографи завдяки всеукраїнській дискусії про бібліографічну роботу та місце УБР в ній наблизилися до розробки основних принципів ретроспективної національної бібліографії, бібліографічного репертуару та бібліографічної україніки через створення їх єдиної концепції [35].

У 1925 р. на Першій конференції наукових бібліотек України складовими частинами українознавчого бібліографічного репертуару пропонувалось вважати:

- а) усю друків літературу, видану на території етнографічної України за всі віки, та усю рукописну літературу на території України до початку друку;
- б) усю літературу всіма мовами про Україну поза межами етнографічної України за всі віки;
- в) усю літературу українською мовою поза межами етнографічної України за всі віки;

г) усі твори авторів-українців (у розумінні, встановленому для роботи УАН), де б вони не жили [24; 61].

У 20-х роках ХХ ст. УБР розглядався як українська бібліографія в цілому: як генеральний план бібліографічної роботи; як повний каталог літератури України [35]. Ю. Меженко бачив Український бібліографічний репертуар, як суму всіх бібліографій з питань українознавства [4]. Один із варіантів передбачав висвітлення УБР за такими трьома ознаками: авторство, мова, зміст. Ю. Меженко був прихильником мовної ознаки при формуванні репертуару. Також висловлювалися і ідеї про недоцільність включення до обсягу УБР літератури з-поза меж України, хоча і українською мовою, змістом про український народ і Україну, які слід було включати не до УБР, а до відповідних бібліографічних репертуарів: польського, чеського, тощо [35].

Переважна більшість дослідників визнавала, що єдиний послідовний погляд полягав у тому, щоб в основу обсягу УБР покласти територіальну ознаку, заносючи до нього як основну частину всю продукцію, що була видана на території етнографічної України, і тим створюючи бібліографічну базу для вивчення передусім продуктивних сил республіки та культур усіх народів, що жили або живуть на її території [35].

П. Іноземцев вказує на те, що у формулюваннях національного бібліографічного репертуару вчені-бібліографознавці визначали комбінований критерій для його обсягу та його меж: «з одного боку брали ознаку територіальну, з другого – казали про добір літератури за ознакою змісту, далі за ознакою мови та національності автора. Проте спроби конкретно визначити зміст роботи за такою комбінацією ознак показали, що окремі критерії вимагають зовсім різної методології, являють собою зовсім різні за змістом роботи, що здійснити утворення бібліографічного репертуару можна тільки встановивши примата одного з головних критеріїв: з трьох головних критеріїв примат ознаки мови не може мати місця, тому що через соціально-політичні умови історичного минулого України, частина літератури штучно була позбавлена цієї ознаки; отже один з останніх двох критеріїв – території або змісту має стати за наріжний камінь в будові національного репертуару» [31, с. 12].

Додатки до УБР повинні були складатися з друкованої поза межами етнографічної України літератури за ознаками мови, тобто твори українською мовою, і змісту, тобто твори, що стосуються України та всіх народів, які жили або живуть на території України. Літературу з-поза меж етнографічної України за ознакою авторства (твори авторів-українців), що ні мовою, ні змістом не стосувалися України до УБР не рекомендувалося заносити, бо ознака ця була надто розпливчатою і спірною. Вважалося, що до УБР доцільно було включати твори лише тих авторів-українців, які брали участь у процесі творення української культури й науки та частину творів, які ні мовою, ні змістом не стосувалися України, друкувалися за її межами [35].

До УБР додавалася нова складова частина, порівняно з попереднім періодом, вся рукописна література на території України до початку друку. Тим самим національна бібліографія стала розглядатися як така, що відбиває безперервний розвиток української книжності від виникнення писемності до сьогодні. Як відзначає П. Іноземцев, «національний репертуар мусить мати нашірші межі хронологічні, тобто повинен охоплювати всю друкарську продукцію з найдавніших часів» [31, с. 7].

Таким чином, український бібліографічний репертуар розглядається як національна ретроспективна бібліографія, що включає в себе зібрані й систематизовані рукописні та друковані твори, з додержанням таких рівнів:

- 1) щодо рукописних творів – згідно з визначенням проекту «Рукописна Україніка»;
- 2) відносно друкованих творів, це:
 - твори українською мовою незалежно від місця їх видання;
 - твори всіма мовами, які видані на території сучасної України;
 - твори про Україну та її народ, що видані в усьому світі всіма мовами;
 - твори, авторами яких є українці, українські установи, заклади, організації та об'єднання, що видані в усьому світі всіма мовами та незалежно від їх змісту [58, с. 12-18].

Ініціатором створення українського бібліографічного репертуару у другій половині ХХ ст. виступила Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. У 1989 р. Бюро відділення літератури, мови та мистецтвознавства АН УРСР прийняло ухвалу «Про створення Державного фундаментального реєстру друкованої продукції України». Ця тема ввійшла до затвердженої Комітетом по науково-технічному прогресу при КМ України Науково-технічної програми «Книжкова спадщина України»: створення бібліографічного реєстру та системи зберігання і загальнодоступності». Кінцевою метою цього проекту є побудова на основі єдиних теоретико-методичних та організаційних принципів цілісної системи інформації про сукупний документальний масив, створений у процесі історичного розвитку української нації, український

бібліографічний репертуар. Бібліотеки всіх систем і відомств розпочали створювати власні видання з українського бібліографічного репертуару. Власне НБУВ веде роботу над створенням УБР з квітня 1991 р. [35].

Тобто, автори програми «Архівна та рукописна україніка» не використовують терміни «архівний документ», або «твір друку» користуються загальним словом «матеріали», розуміючи збіг загальних критеріїв виокремлення україніки. І, таким чином, для реалізації завдань, що поставлені програмою «Архівна та рукописна україніка», вона повинна отримати статус загальнодержавної зі спеціальним державним фінансуванням. В організаційному аспекті світовий досвід стверджує раніше ухвалені рекомендації ЮНЕСКО про необхідність створення у кожній країні центру національної бібліографії. З логіки світового та вітчизняного досвіду впливає необхідність прийняття на державному рівні законів про національний бібліотечно-інформаційний фонд України, про обов'язковий примірник документів на електронних носіях, а також відновлення поточного обліку документального масиву України зі статистичним його відображення на основі обов'язкового примірника державних, комерційних та інших видавництв, централізованої каталогізації, розширення об'єкта бібліографування. Відновлення професійних, творчих зв'язків з книжковими палатами Російської Федерації, інших держав СНД [35].

Першочерговим завданням у справі реалізації програми «Архівна та рукописна україніка» є: виявлення та облік рукописної і друкованої україніки в світі; напрацювання генерального плану розподілу робіт з питань НБ; залучення до авторського колективу базових бібліотек держави (основних фондотримачив), провідних гуманітарних академічних інститутів, архівних установ, Книжкової палати, комісії вищих органів влади; розробка оптимальної моделі НБ, вироблення єдиних принципів системи посібників ретроспективної та поточної НБ; створення національного зведеного комп'ютерного банку даних «Рукописна україніка»; створення національного комп'ютерного банку даних «Друкована україніка»; реєстрація втрачених творів друку; створення зведеного реєстру «Втрачена україніка»; бібліографічна реєстрація зарубіжної україніки по окремих країнах з обов'язковим визначенням пріоритетності програм; програмне інформаційне та лінгвістичне забезпечення проекту; розв'язання проблеми стандартизації та формату опису, зокрема кодикологічного – для реєстру української рукописної книги, археографічного – для опису архівного, музейного та інших фондів, бібліографічного – для опису бібліотечних фондів; розробка науково-технічної програми «Класифікація в сучасній науці, бібліотечно-бібліографічній практиці і проблеми створення цілісної державної автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи»; розробка основних напрямів формування БД, її структури з метою входження до міжнародних інформаційно-бібліографічних систем [35].

Таким чином, з виходячи з цього ми бачимо, що вчені з галузі бібліографії пропонують вважати змістом понять «україніка», «українська книга» та «Український бібліографічний репертуар» національну бібліографію, яка включає в себе зібрані та систематизовані рукописні та друковані твори. Спільні визначення цих понять характеризуються спільними критеріями відбору документів та чітко визначеним культурологічним підходом, що стає очевидним при порівнянні їх принципів [82, с. 21-23].